

Nationalisme in Cyprus

ASLIHAN GÜLŞEN
4008081

ONDERZOEKSSEMINAR III: NATIONALISME EN DE
VORMING VAN NATIONALE IDENTITEITEN
CAMILLE CREYGHTON
12 JUNI 2015

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

1 Introductie

1.1 Casus Cyprus	2
1.2 Theoretische kader en methodologie	3
1.3 Historische context	5

2 Identiteit van Cyprus

2.1 Turkse en Griekse discours over Cyprus	9
2.2 Identiteit vóór de onafhankelijkheid	10
2.3 Identiteit na de onafhankelijkheid	10

3 Discoursanalyse

3.1 De Republiek Cyprus in 1960	15
3.2 De Turkse invasie in 1974	16
3.3 De Turks-Cypriotische proclamatie van onafhankelijkheid	18
3.4 De raketten crisis op Cyprus 1997-1998	19
3.5 Het referendum over het VN-Annan plan	20

Conclusie

Literatuurlijst

Hoofdstuk 1: Introductie

1.1 Casus Cyprus

Op 26 april 2015 is Mustafa Akıncı verkozen tot de vierde president van de Turkse Republiek Noord-Cyprus (TRNC).¹ Sinds de Turks-Cypriotische proclamatie van onafhankelijkheid in 1983 wordt deze republiek internationaal enkel erkend door Turkije. De TRNC is daarmee politiek en economisch geïsoleerd: zij krijgt op veel terreinen steun van Turkije. Binnen de Turkse gemeenschap wordt TRNC daarom ook wel de *yavru vatan* genoemd, dat letterlijk ‘jong land’ betekent.² De TRNC omvat het noorden van het eiland Cyprus en is ongeveer een derde van het hele eiland. Net als dat de TRNC een eigen president heeft, heeft het overige Griekse zuidelijke gedeelte van het eiland dit ook. Het ‘hele’ eiland wordt Republiek Cyprus genoemd, maar is dus feitelijk gescheiden. Deze situatie van het eiland speelt anno 2015 nog steeds. Het blijft maar de vraag of deze kwestie is op te lossen, en zo ja, op welke manier. Volgens de Turkse pers zal de nieuwe linkse Turkse president Akıncı een einde willen maken aan de politieke deling van het eiland.

Deze deling van Cyprus is de kern van de Cyprus kwestie. De aanwezigheid van de Griekse en Turkse Cyprioten in Cyprus gaat terug tot ver in de geschiedenis. Voor dit paper is het relevant dat ik zal onderzoeken wat de factoren waren die de identiteit van Cyprus hebben bepaald binnen de periode 1945-2004. De Turkse en Griekse visies met betrekking tot de etnische aard van het eiland spelen een belangrijke rol bij de vorming van de Cypriotische identiteit. Hoewel ik deze visies wel zal uiteenzetten, zal ik uiteindelijk geen partij kiezen binnen dit conflict. Doordat het onderwerp of casus Cyprus nogal politiek en emotioneel geladen is, zal ik, als afstuderende studente politieke geschiedenis met een Turkse achtergrond, de geschiedenis van Cyprus op een objectieve en bondige wijze in kaart brengen. Dit wordt gedaan in paragraaf 1.3, historische context. In het tweede hoofdstuk zal de vorming van de identiteit van Cyprus worden behandeld. Daarbij worden de Turkse en Griekse nationalistische visies over Cyprus besproken. In het derde hoofdstuk zal er vervolgens een discoursanalyse worden gemaakt, die zich enkel zal focussen op het Turkse nationalistische discours. Mijn uiteindelijke Turkse focus in het laatste hoofdstuk kan vragen oproepen wat betreft het objectieve gehalte van dit essay. Doordat de eisen voor de omvang van het essay beperkend zijn, zal de focus van Turkse nationalisme voornamelijk worden gelegd. Deze Turkse focus wordt niet enkel gelegd door de formele eisen voor het paper, maar ook door de beperkte toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de Griekse bronnen voor mij. Nogmaals wil ik benadrukken dat ik gedurende dit paper geen partij kies binnen de Cyprus kwestie. De Turkse discoursanalyse die ik in het slothoofdstuk zal uitvoeren, zal een belangrijke, nieuwe bijdrage kunnen leveren aan het debat over de identiteit van Cyprus.

Bij de Turkse discoursanalyse over Cyprus zal voornamelijk Billig's theorie van *Banal nationalism* worden gebruikt. Volgens deze theorie is nationalisme een belangrijk onderdeel van ons alledaags leven die wij nauwelijks nog opmerken. Billig gebruikt de begrippen *flagging* en *flagwaving*. Het eerste begrip gaat over een vlag die altijd al heeft gehangen bij een

---

¹ Ö. Bilge, ‘KKTC’ de yeni cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı oldu (versie 26 april 2015) <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28844959.asp> (30 april 2015).

² Alle Turkse woorden die genoemd worden binnen dit essay zijn door mij vertaald naar het Nederlands.

schoolgebouw, terwijl het tweede begrip gaat over een wapperende vlag die expliciet wordt getoond (bijvoorbeeld bij nationale rouw). In het eerste geval is er dus sprake van een banale nationalistische situatie, terwijl er in het tweede geval sprake is van een explicietere vorm van nationalisme. Billig's discoursanalyse binnen *Banal nationalism* is bijzonder, omdat zijn discoursanalyse werkt in zowel banale, als niet-banale situaties.³ Voor het slothoofdstuk is het van belang dat vooral Billig's *flagwaving* wordt bestudeerd in het Turkse discours over Cyprus. Daarbij is er gekozen voor de bestudering van de bronnen over vijf hoogtepunten binnen de geschiedenis van Cyprus sinds de onafhankelijkheid in 1960. De gebeurtenissen zijn zorgvuldig geselecteerd, omdat er hoogtepunten zijn gekozen binnen de periode 1945-1960, de periode die centraal staat binnen dit onderzoek.

In dit paper zal de onderzoeksvraag, 'Wat is het Turkse discours over Cyprus in de periode vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog tot 2004?' worden behandeld. Deze vraag wordt behandeld aan de hand van de volgende drie deelvragen: Wat is de geschiedenis van Cyprus? (1), Op welke manier is de Cypriotische identiteit bepaald sinds de Britse invloed op het eiland? (2) en Op welke manier is nationalisme op te merken in het Turkse discours over Cyprus? (3).

1.2 Theoretische kader en methodologie

Binnen het domein van politieke geschiedenis zijn er vele wetenschappelijke debatten over nationalisme aan bod gekomen, waaronder het welbekende debat van etnisch nationalisme versus civiel nationalisme. Dit debat is interessant voor de casus Cyprus, omdat de nationale identiteit van Cyprus is bepaald aan de hand van dergelijke concepten, zoals etnisch en civiel nationalisme.

Volgens de traditionele opvatting in dit debat worden de landen Frankrijk en Duitsland centraal gesteld als casussen. Het 19^e-eeuwse Frankrijk zou daarbij het voorbeeld zijn van het civiele nationalisme, terwijl Duitsland dit zou zijn voor het etnische nationalisme. Hans Kohn maakt het onderscheid in verschillende nationalismen in zijn boek *The idea of Nationalism*. Hierin stelt hij dat het Franse civiele nationalisme is ontstaan uit politiek-economische omstandigheden. De Franse revolutie van 1789 zou namelijk de absolute koning hebben vervangen middels een moderne gecentraliseerde natiestaat. Over het etnisch nationalisme vermeldt Kohn, dat het voornamelijk voorkomt in feodale staten, zoals Duitsland of Italië. Het feit dat de (eeuwige) culturele identiteit voorop staat in deze landen, kenmerken deze landen als etnisch nationalistisch.⁴ Kohn is niet de eerste die dit onderscheid in twee typen nationalisme maakt. Friedrich Meinecke maakte dit onderscheid al eerder met de termen *Staatsnation en Kulturnation*.⁵ Beide soorten nationalisme zijn eerder ook uitgewerkt door 18^e-eeuwse belangrijke denkers, zoals de Duitser Johann Gottlieb Fichte en de Franse Ernest Renan. Het werk van Fichte, *Addresses to the German Nation*, is een manifestatie van het Duitse idealisme,

³ M. Billig, *Banal nationalism* (Londen 1995), 8.

⁴ H. Kohn, *The idea of nationalism. A study in its origins and background* (New York 1945) 4.

⁵ F. Meinecke, *Weltbürgertum und Nationalstaat: Studien zur Genesis des Deutschen Nationalstaates* (München en Berlijn 1919).

waarin hij een poging doet tot het verklaren van de suprematie van het Duitse volk boven alle andere volkeren.⁶ In *Qu'est-ce qu'une nation ?* pleit Renan als het ware tegen (Fichte's Duitse) etnisch nationalisme, waarin hij stelt dat er geen 'zuiver volk' is.⁷ Interessant is Renans 'civiel nationalistische definitie' van 'natie':

'Een natie is dus een en al solidariteit, gebouwd door de beleving van de offers die men heeft gebracht en die men bereid is opnieuw te brengen. Zij veronderstelt een verleden, maar openbaart zich in het heden in de concrete bereidheid, de duidelijk verwoorde wens, om het leven gezamenlijk voort te zetten.'⁸

Volgens deze definitie staat de (wil of de) bereidheid van een volk tot het brengen van offers voor een gemeenschappelijk doel of in het kader van een bepaalde gedeelde geschiedenis, centraal. Het geeft aan dat culturele factoren belangrijk kunnen zijn voor de definitie van een natie. Hoewel Renans boek binnen de traditionele kringen wordt beschouwd als de vader van het civiele nationalisme, zijn er in zijn werk dus ook bepaalde kenmerken van etnisch nationalisme te vinden.

Rogers Brubaker maakt in zijn artikel *The Manichean Myth* duidelijk dat de scheidingslijnen tussen de twee categorieën nationalisme niet zo streng of normatief zijn als deze worden aangenomen. Hij verwijst in zijn artikel naar de analytische en normatieve dubbelzinnigheden van de categorieën 'etnisch' en 'civiel'. Brubaker roept bij etnisch nationalisme vragen op wat betreft de betekenis van de term 'eticiteit', of deze cultureel, linguïstisch of biologisch is bepaald. Hiernaast zou civiel nationalisme binnen de traditionele opvattingen een voluntaristische of universalistische invulling hebben. Dit zou ertoe leiden dat het etnische nationalisme wordt geïnterpreteerd als een deterministisch concept, terwijl het civiele nationalisme wordt geïnterpreteerd als een veranderlijk concept. Brubaker wijst op de normatieve karakters van beide nationalismen: het etnisch nationalisme wordt over het algemeen exclusief ervaren, terwijl het civiel nationalisme inclusief wordt beschouwd. Hij bekritiseert deze aannames door te wijzen op 'burgerschap' die centraal staat in het civiele nationalisme: deze is niet voor iedereen toegankelijk. Als laatste stelt Brubaker een alternatieve aanpak voor waarmee de categorieën enigszins verbreed worden: *state-framed nationalism* (vervangt civiel nationalisme) en *counter-state nationalism* (vervangt etnisch nationalisme). Bij *state-framed nationalism* wordt nationalisme een complete invulling gegeven en gestuurd door de staat. Bij *counter-state nationalism* wordt nationalisme gezien als een oppositiebeweging binnen de staat. Belangrijk is dat beide categorieën niet apart en anders van elkaar worden gezien. Zo kan er binnen een *state-framed* land even zo sprake zijn van het vooropstellen van etnische of culturele kenmerken. Brubaker noemt dit verschijnsel *state propagated culture*. Omgekeerd hoeft een *counter-state* zich niet per se te beperken tot het etnisch domein. Deze staat kan zich bijvoorbeeld focussen op de 'civiele' elementen bij de definiëring van de eigen

---

⁶ J. G. Fichte, *Addresses to the German Nation*, G. Mooie (vert. en ed.) (Cambridge 2008).

⁷ E. Renan, *Wat is een natie?*, C. Huijsen en G. Waling (vert. en ed.) (Amsterdam 2013) 75.

⁸ Renan, *Wat is een natie?*, 101.

nationale identiteit.⁹

Binnen de casus Cyprus is er sprake van een periode van etnisch nationalisme die zich langzamerhand ontwikkeld naar een mildere vorm van etnisch nationalisme (met civiele componenten). Deze ontwikkeling gaat gepaard met de politieke omstandigheden op het eiland. De kritiek van Brubaker op de sterke scheidingslijnen van etnisch versus civiel nationalisme zijn niet bepalend voor de Cypriotische casus. Brubakers niet uitgewerkte aanpak van *state-framed nationalism* vormt echter wel een aanvulling op het al bestaande etnisch nationalistische discours vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog. Vanaf deze periode wordt Cyprus gekenmerkt door etnisch nationalisme dat wordt gevoed door Turkije en Griekenland, terwijl er vanaf 1974 wordt gesproken over *Cypriotism* die veelal overeenkomt met het civiele nationalisme. In diezelfde periode wordt er eveneens gesproken over *Turkish of Greek Cypriotism*, een soort etnisch nationalisme waarin het civiele component wordt ingecorporeerd. Daarom wordt er in dit paper onderzocht op welke wijze het 'soort' nationalisme zich heeft ontwikkeld vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog tot de regering van de Turks-Cypriotische minister-president Mehmet Ali Talat (2004).

De brede herdefiniëring die Brubaker maakt van Meinecke's *Staatsnation en Kulturnation* komen te pas in het volgende hoofdstuk twee van dit paper. Het zal een aanvullend hulpmiddel zijn om de Griekse en Turkse nationalistische concepten op een, naar mijn mening, degelijke wijze te benoemen. Het slothoofdstuk drie zal zich focussen op het Turks nationalistische discours over Cyprus. Michael Billig heeft eerder in *Banal nationalism* uitgelegd hoe het komt dat een volk nationalistische taal begrijpt. Billig benadrukt daarbij de cruciale rol van politici en media.¹⁰ Een dergelijke aanpak zal worden gebruikt in het laatste hoofdstuk drie. Een aantal Turks-Cypriotische speeches en partijprogramma's van Turks-Cypriotische presidenten en Turkse presidenten zullen worden geanalyseerd. Ook zullen verschillende Turkse krantenkoppen van belangrijke data uit de 20ste-eeuwse Cypriotische geschiedenis worden geanalyseerd middels Billig's *linguistic deixis*: woorden die duiden op een bepaalde nationalistische invulling.¹¹

1.3 Historische context

George Hill heeft in de jaren 1940-1952 een serie van vier boeken gepubliceerd, waarin de geschiedenis van Cyprus wordt uiteengezet. Zijn werk *The History of Cyprus* vormt tevens een standaardwerk wat betreft de geschiedenis van Cyprus. Hill begint zijn werk met het Byzantijnse Cyprus, waarna het eiland wordt veroverd door de Osmanen. Ten slotte wordt Cyprus een kroonkolonie van de Britten.¹² Dit is de algemene chronologie van de Cypriotische geschiedenis

---

⁹ R. Brubaker, 'The manichean myth. Rethinking the distinction between 'civic' and 'ethnic' nationalism', in: H. Kriesi e.a. (ed.), *Nation and national identity. The European experience in perspective* (Chur en Zürich) 55 – 71.

¹⁰ M. Billig, *Banal nationalism* (Londen 1995).

¹¹ Billig, *Banal nationalism* (Londen 1995) 94.

¹² G. F. Hill, *A history of Cyprus, vol. 1-4: I To the conquest by Richard Lion Heart. II The Frankish period 1192-1432 III The Frankish period 1432-1571 IV The Ottoman province. The British colony 1571 – 1948* (Cambridge 194-1952).

die ook voorkomt in andere secundaire literatuur. Deze chronologie vormt tevens het uitgangspunt in dit hoofdstuk. De eerste deelvraag is: Wat is de geschiedenis van Cyprus?

Als klein eilandje in de Middellandse Zee, is Cyprus toch niet onopgemerkt gebleven in Europese geschiedenis. Het is onder invloed geweest van vele beschavingen, waaronder de Myceense, Assyrische, Perzische, Griekse en de Osmaanse beschavingen.¹³ Als laatste besloot de Osmaanse sultan in 1878 echter het eiland te verhuren aan de Britten. Met de Conventie van Cyprus werd vastgesteld dat de Britten de Osmanen zouden steunen in strijd tegen de Russen. De Britten deden dit met de 'Oosterse Kwestie' in hun achterhoofd: zij steunden de Osmanen, omdat zij bang waren dat de eventuele machtsbalans zou worden verstoord in Europa als de Russen delen van het Osmaanse Rijk zouden bezetten. Ook werd Cyprus een militaire vestigingsplaats van de Britten. In ruil voor een huurbedrag van 5000 pond per jaar mochten de Britten het eilandje gebruiken als een strategische militaire basis in het hartje van de Middellandse Zee.¹⁴ Tijdens de Eerste Wereldoorlog vochten de Osmanen aan de kant van de Centralen. Cyprus werd toen ingelijfd door de Britten. Dit zou later in het interbellum officieel worden afgesproken in het Vredesverdrag van Lausanne (1923).¹⁵ In artikel 20 van het verdrag werd bepaald dat Cyprus voortaan een kolonie werd van de Britten. Ook zouden de Turken in Cyprus de Britse nationaliteit moeten aannemen of anders binnen twee jaar, na het inwerkingtreding van het verdrag, het land moeten verlaten (artikel 21).¹⁶ Zoals in vele Europese kolonies, werd ook in Cyprus na de Tweede Wereldoorlog de roep voor onafhankelijkheid steeds sterker onder de bevolking. De Turken en de Turkse-Cyprioten wilden *taksim*. Dit begrip betekent de scheiding van het eiland in een Turkse en een Griekse zone. De Grieken en Griekse Cyprioten pleitten voor *enosis*: de aansluiting van het grondgebied Cyprus bij Griekenland.¹⁷ Het duurde bijna veertig jaar totdat Cyprus gedekoloniseerd zou worden. Vanaf 1958 startten moeizame onderhandelingen tussen het politieke bestuur van het eilandje Cyprus, het Verenigd Koninkrijk, Griekenland en Turkije. De laatste twee werden immers als de twee moederlanden beschouwd van de twee bevolkingsgroepen die leefden in Cyprus, de Griekse Cyprioten en de Turkse Cyprioten. In februari 1959 werd in Londen een punt gezet achter de onderhandelingen voor de onafhankelijkheid. De onafhankelijkheid van Republiek Cyprus werd voortaan bepaald aan de hand van de volgende vier documenten: de Grondwet (1), het Verdrag van Garantie (2), het Verdrag van Alliantie (3) en het Verdrag van Establishment (4).¹⁸ De Grondwet en het Verdrag

---

¹³ L. W. Doob, 'Cypriot Patriotism and Nationalism', *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 30 No. 2 (1986), p.384.

¹⁴ H. A. Richter, *A Concise History of Modern Cyprus 1878-2009* (Ruhpolding 2010) 10-13.

'Cyprus Convention' (versie 1878)

http://www.kyrenia.com/Documents/items/cyprus_convention_1878.htm, (4 juni 2015).

Hill, *A history of Cyprus*, vol. 1-4, 300 – 303.

¹⁵ O. P. Richmond, *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the United Nations* (Oxon 1998) 69.

¹⁶ Ministry Foreign Affairs Turkey, 'Lausanne Peace Treaty', <http://www.mfa.gov.tr/lausanne-peace-treaty-part-i-political-clauses.en.mfa> (17 mei 2015).

¹⁷ P. Osiewicz, 'Turkey and Its Position on the Cyprus Question Since 1974', *Rocznik Integracji Europejskiej* vol. 7 nr. 13 (2013) p. 118.

¹⁸ F. Hoffmeister, *Legal Aspects of the Cyprus Problem: Annan Plan and EU Accession* (Leiden 2006) 3-6.

van Establishment bepaalden in meerdere mate de politieke basis van het eiland, terwijl het Verdrag van Garantie en het Verdrag van Alliantie inhoudelijk meer gingen over de defensie van het eiland.

Artikel I van de nieuwe grondwet voor Republiek Cyprus werd als volgt gepresenteerd:

‘The State of Cyprus is an independent and sovereign Republic with a presidential regime, the President being Greek and the Vice-President being Turk elected by the Greek and the Turkish Communities of Cyprus respectively as hereinafter in this Constitution provided.’¹⁹

Dit artikel maakt het nieuwe bi-communale structuur duidelijk van het bestuur van Republiek Cyprus. De Turkse en de Griekse Cyprioten kregen een volksvertegenwoordiging met een verhouding van 30:70. Ook werd er in dezelfde grondwet gesteld dat de Turkse Cyprioten gemeentes kreeg en zij een vertegenwoordiging mochten hebben binnen een van de defensieorganen: de gendarmerie, het leger of de politie. Hierover was al een zekere onenigheid onder de Griekse en Turkse Cyprioten. Wanneer de Grieks-Cypriotische aartsbisschop en staatshoofd Makarios in november 1963 zijn dertien punten van kritiek op de grondwet aankondigt, laaien de spanningen nog meer op tussen de twee gemeenschappen.²⁰ De jaren '60 van de twintigste eeuw, kenmerken zich veelal door de etnische conflicten op het eiland, waarbij de moederlanden Griekenland en Turkije continu de eigen bevolkingsgroep (militair) ondersteunen. Het dreigt in 1967 zelfs tot een oorlog tussen Griekenland en Turkije. Uiteindelijk is het conflict zo ver gevorderd dat Nikos Sampson, voormalig lid van het EOKA²¹, in 1974 een staatsgreep pleegt in Cyprus tegen Makarios. Als reactie daarop geeft de Turkse premier Bülent Ecevit de opdracht om op 20 juli 1974 een Turkse invasie te plegen op het eiland.²² In 1983 roept Rauf Denktaş de onafhankelijkheid op van het Turkse Republiek in het noorden. De rechtse politicus Denktaş wordt over een ruime periode van twintig jaar de eerste president van zijn zelf geproclameerde Turkse Republiek Noord-Cyprus. Hij blijft in 2003 premier, terwijl de linkse compromisbereidere politicus Mehmet Ali Talat minister president wordt.²³

---

¹⁹ Presidency of the Republic of Cyprus, 'The Constitution of the Republic Cyprus' [http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf), (17 mei 2015).

²⁰ Hoffmeister, *Legal Aspects of the Cyprus Problem: Annan Plan and EU Accession*, 12-14.

²¹ *Ethniki Organosis Kypriou Agoniston*. De Grieks-Cypriotische nationale beweging.

²² Richter, *A Concise History of Modern Cyprus 1878-2009*, 179.

²³ R. Bryant, 'An Ironic Result in Cyprus' (versie 12 mei 2004), <http://www.merip.org/mero/mero051204> (9 juni 2015).

Hoofdstuk 2: Identiteit van Cyprus

In dit hoofdstuk komt de aard van de Cypriotische identiteit naar voren. De betekenis die wordt toegekend aan deze identiteit, is in vele gevallen afhankelijk geweest van de maatschappelijke en politieke omstandigheden op het eiland. Binnen die omstandigheden blijft 'nationalisme' een zekere factor die uiteindelijk veel heeft bepaald wat betreft de invulling van de Cypriotische identiteit.

Kohn beschrijft nationalisme als een 'geforceerd concept' (vrij vertaald uit: *idée-force*) dat de gevoelens van een individu boven water haalt of versterkt. Het individu wordt daarbij als het ware geforceerd tot het ondernemen van bewuste acties. Binnen een land organiseren zich dergelijke individuen in een grote groep. Deze groep kenmerkt zich uiteindelijk door de eigen bewuste acties en vormt op deze manier de natiestaat. Volgens Kohn kunnen de begrippen nationalisme en natiestaat daarom niet los van elkaar worden gezien: deze begrippen versterken elkaar. Concreet gezegd is er dus zonder natiestaat geen nationalisme en zonder nationalisme geen natiestaat.²⁴

Gellner gaat uit van een soortgelijke opvatting als die van Kohn. Hij merkt echter op dat lang niet alle naties staten zijn.²⁵ Daarmee ontleedt Gellner het begrip 'natiestaat' in twee woorden: natie en staat. Volgens hem is 'natie', 'een groep mensen met de gemeenschappelijke (en de door hen zelf ook erkende) normen en waarden en/of cultuur'.²⁶ De 'staat' is afhankelijk van de natie en omgekeerd is de natie afhankelijk van de staat. Deze twee begrippen worden verbonden met het begrip 'nationalisme'. Gellner start zijn boek met de volgende definitie van nationalisme: 'Nationalism is primarily a political principle, which holds that the political and the national unit should be congruent'.²⁷ Naar mijn interpretatie kan er binnen deze definitie de politieke eenheid van een land worden beschouwd als de staat en de nationale eenheid van een land als de natie. Nationalisme wordt binnen een samenleving een middel om de natie(staat) te handhaven. Zo geeft Gellner in zijn werk aan dat er niet over nationalisme kan worden gesproken binnen samenlevingen die geen staat hebben gevormd. Hij beschouwt de staat als een essentieel fenomeen dat ontstaat in de agrarische en industriële samenlevingen. In die zin beschouwt Gellner de natie(staat) niet als een eeuwenoud verschijnsel, maar als een 19^e-eeuws modern concept. Gellners opvatting roept vragen op wat betreft de aard van het concept nationalisme. We kunnen ons afvragen of nationalisme enkel een kwestie is in (westerse) gecentraliseerde landen, zoals Gellner beweert.²⁸ Als er namelijk van deze opvatting uit wordt gegaan, kan er worden gesteld dat er geen nationalisme was in Cyprus totdat het een natiestaat werd. Cyprus werd een moderne, seculiere natiestaat vanaf de 19^e-eeuwse Britse dominantie op het eiland. De Britse koloniale structuur bepaalde in zekere zin het nationalisme in Cyprus.²⁹ Uitgaande van deze modernistische opvatting, zal binnen dit tweede hoofdstuk de ontwikkeling van het nationalistische discours in Cyprus behandeld worden. De deelvraag van dit hoofdstuk

²⁴ Kohn, *The idea of nationalism*, 19.

²⁵ E. Gellner, *Nations and Nationalism* (Oxford 1983), 2.

²⁶ Gellner, *Nations and Nationalism*, 7.

²⁷ *Ibidem*, 1.

²⁸ *Ibidem*, 4-6.

²⁹ I Dietzel en V. N. Makrides, 'Ethno-Religious Coexistence and Plurality in Cyprus under British Rule (1878 – 1960)', *Social Compass* (2009) vol. 56 no. 1, 76-77.

luit daarom als volgt: Op welke manier is de Cypriotische identiteit bepaald sinds de Britse invloed op het eiland?

2.1 Turkse en Griekse discours over Cyprus

Het gehele nationalistische discours over Cyprus is nogal politiek gekleurd. Binnen de historiografie over Cyprus zijn er twee verschillende politieke visies zichtbaar: de Turkse visie en de Griekse visie. Zowel Turkije als Griekenland betreffen de twee moederlanden van de twee dominante gemeenschappen op het eiland. De Turkse en de Griekse Cyprioten verschillen bijvoorbeeld onderling van mening als het gaat om de etnische oorsprong van het eiland. Thiesse beschrijft in haar artikel het belang van de oorsprong van een nationaal grondgebied. Zij benadrukt dat deze oorsprong de betekenisgeving aan een natie bepaalt. Wanneer de oorsprong van een nationaal grondgebied wordt vastgesteld, krijgen de politieke leiders namelijk het recht om politiek of militair te handelen, op de manier zoals zij dat willen.³⁰ Binnen de Cypriotische casus claimt zowel de Turkse als de Griekse partij Cyprus als het eigen nationale grondgebied. Aan de ene kant zijn er de Turkse Cyprioten, die het erover eens zijn dat het eiland wegens de geografische nabijheid onderdeel uitmaakt van Anatolia, ofwel het Turkse vasteland. Aan de andere kant zijn er de Griekse Cyprioten, die beweren dat het eiland in de klassieke oudheid al onderdeel uitmaakte van het grote Griekse rijk. Daarna zou Cyprus voor een periode van ruim 800 jaar onderdeel zijn geweest van het Byzantijnse Rijk. Aangezien de Osmanen het eiland in 1571 bezetten, kan de Turks-Cypriotische groep niet zeggen dat zij ‘de eersten’ waren in Cyprus. Dit argument wordt door de Grieks-Cypriotische zijde vaak gebruikt ter rechtvaardiging van hun nationalistische concept *enosis*.³¹ Het concept *enosis* houdt de aansluiting van Cyprus bij Griekenland in. Voorstanders van *enosis* geloven dat de Griekse Cyprioten met hun kerk onderdeel uitmaken van de Grieks-orthodoxe kerk. Ook het gemeenschappelijke hellenistische ‘ras’ of de Griekse taal maakt dat de Cyprioten deel uitmaken van een groter hellenistisch ideaal. Het is bijvoorbeeld te vergelijken met Bulgaren die met de taal deel uitmaken van het Slavische ras of volk.³² *Enosis* is een uitwerking van het 19^e eeuwse *megali* idee, waarin Grieken pleiten voor een groot hellenistisch rijk. Het *megali* idee is vaak ingezet in de Grieks-Turkse onafhankelijkheidsoorlog uit de 19e eeuw.³³ De bovengenoemde definitie van nationalisme van Kohn kan verklaren waarom een dergelijk idee wordt ingezet ten tijde van oorlog. Het *megali* idee is, met Kohns woorden, een *idée-force*³⁴ die de Grieken tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog zou kunnen aanzetten om te winnen van de

³⁰ A. M. Thiesse, ‘National identities. A transnational paradigm’, in: A. Dieckhoff en C. Jaffrelot (ed.), *Revisiting Nationalism, Theories and Processes* (Parijs 2005), 139.

³¹ N. Morag, ‘Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalisms’, *Nationalism and Ethnic Politics* (2004) 10:4, 597.

³² G. Hill. *A History of Cyprus*, vol. IV (Cambridge 1952), 487 – 490.

³³ L. Vally (ed.), *When Greeks and Turks meet: Interdisciplinary Perspectives on the Relationship Since 1923* (Londen 2014) 125.

³⁴ Kohn, *The idea of nationalism*, 19.

Turken.

2.2 Identiteit vóór de onafhankelijkheid

Toen Cyprus voor de Britten nog in de handen was van de Osmanen, werd het bestuurd met het Osmaanse *millet* systeem. Volgens dit systeem werden volkeren van het Osmaanse rijk onderverdeeld in verschillende *millet*, ofwel religieuze gemeenschappen. Er waren vier soorten religieuze gemeenschappen: orthodoxen, christenen, joden en moslims. In Cyprus waren de orthodoxen en moslims in de meerderheid.³⁵ Doordat de identiteit van de verschillende volkeren binnen het voormalige Osmaanse Rijk werd gedefinieerd aan de hand van religie, was er geen sprake van etnisch onderscheid binnen het *millet* systeem. Dit systeem is daarom per definitie niet te omschrijven als etnisch nationalistisch. Het ging er indertijd immers niet om of iemand van oorsprong een Turk of een Griek was in Cyprus. Het *millet* systeem zou ook niet als civiel nationalistisch kunnen worden beschouwd, omdat de term ‘burgerschap’ niet voorop staat binnen het *millet* systeem. Het belang van burgerschap is namelijk enkel terug te vinden in moderne natie(staten). Renan houdt in *Qu'est-ce qu'une nation?*, een pleidooi over Frankrijk, die hij beschouwt als hét voorbeeld van een moderne natiestaat. Zo beschrijft Renan de natie of Frankrijk idealiter als: ‘een dagelijkse volksraadpleging’.³⁶ Hiernaast gebruikt Renan twee criteria voor de ideale natie: gemeenschappelijke religie en taal. Het christendom en de Romaanse taal zouden Frankrijk een natie maken.³⁷ Daartegenover beschrijft Renan ‘*Turquie*’ (het toenmalige Turkije ofwel het Osmaanse Rijk) als een staat, maar niet als een natie.³⁸ Volgens Renan waren de verschillende bevolkingsgroepen die leefden in het Osmaanse Rijk te verschillend. Het *millet* systeem zou niet passen binnen een natie, omdat er binnen een natie sprake moet zijn van één dominante religie. Binnen het Turkse systeem waren er juist die verschillen die volgens Renan niet passen binnen de definitie van natie. Ook in linguïstische zin was het Osmaanse Rijk geen natie te noemen, omdat er verschillende soorten talen zouden worden gesproken. Al met al, is Renans opvatting dat de onderlinge linguïstische en religieuze verdeeldheid van het Osmaanse Rijk geen gemeenschappelijke waarden over de natie met zich meebrengt.³⁹

2.3 Identiteit na de onafhankelijkheid

Cyprus werd in de jaren 1923-1960 formeel een kolonie van Groot-Brittannië.⁴⁰ Gedurende de koloniale periode begon het anti-koloniale nationalistische gedachtegoed op te komen op het eiland.⁴¹ In de jaren '30 en '50 van de twintigste bezorgden nationalistische *enosis* voorstanders rellen. De Turkse Cyprioten begonnen in de jaren '50 te pleiten voor het concept *taksim*, ofwel de deling van het eiland. Het verzet tegen het koloniale regime en de roep om

³⁵ A. Nevzat, *Nationalism amongst the turks of Cyprus: the first wave* (Oulu 2005), 61.

³⁶ E. Renan, *Wat is een natie?*, C. Huijsen en G. Waling (vert. en ed.) (Amsterdam 2013) 101.

³⁷ Renan, *Wat is een natie?*, 53-55.

³⁸ Ibidem, 63.

³⁹ Ibidem, 53-55.

⁴⁰ De koloniale status van Cyprus werd vastgesteld in het Verdrag van Lausanne (1923).

⁴¹ K. C. Markides, *The Rise and Fall of the Cyprus Republic* (Londen 1977), 6.

onafhankelijkheid groeide onder de bevolking.⁴² De Britten maakten de politieke sfeer van Cyprus seculier en haalden in 1956 aartsbisschop Makarios van zijn positie. De aartsbisschop had daarvoor nog een bijzondere functie in Cyprus. Hij was naast de geestelijke leider van de Griekse Cyprioten ook de politieke leider van de Cypriotische bevolking.⁴³ Na de onafhankelijkheid in 1960 werd Makarios weer de geestelijke en politieke leider van de Grieks-orthodoxe bevolking in Cyprus.⁴⁴

De onafhankelijkheid van 1960 was gebaseerd op de nieuwe grondwet en de drie verdragen die reeds in hoofdstuk één zijn genoemd. De nieuwe grondwet uit 1959 was gebaseerd op het principe van *bicommunalism* en vertegenwoordigde twee etnische groepen: de Turkse Cyprioten en de Griekse Cyprioten.⁴⁵ Ik denk dat het niet reëel is om te beweren dat de aard van de Cyprus kwestie in deze grondwet zit, omdat vóór de koloniale periode ook niet alles vreedzaam was tussen de Turkse en Griekse Cyprioten. Zo beweert de Grieks-Cypriotische Markides dat de Turkse regering wreed was ten opzichte van de Griekse Cyprioten.⁴⁶ Ik vind dat er echter wel kan worden gezegd, dat de politieke en maatschappelijke verdeling van het eiland formeel werd vastgesteld in de grondwet en de overige drie verdragen. Vanaf 1960 werden er in de verschillende artikelen van de grondwet gesproken over dé Turks Cypriotische bevolking en dé Grieks Cypriotische bevolking. In die zin werd het etnische onderscheid alleen maar versterkt en groeide daardoor het etnische nationalisme onder beide volkeren. Mijn visie wordt ondersteund door Trimikliniotis, die het volgende zegt over de grondwet en de verdragen: ‘Citizenship is strictly ethno-communally divided’.⁴⁷

De grondwet van de nieuwe onafhankelijke Republiek Cyprus zorgde uiteindelijk ook voor verschillende interpretaties aan beide kanten. De Griekse Cyprioten stoorden zich aan het dualistische karakter van de grondwet. Volgens hen zouden de Turkse Cyprioten behandeld worden als een andere meerderheid, terwijl deze groep een minderheid vormde binnen Cyprus. De Griekse Cyprioten vonden de politieke verdeling daarom niet rechtvaardig. Daartegenover vonden de Turkse Cyprioten wel dat zij werden behandeld op basis van gelijkheid. Zij waren tevreden met het bi-communale karakter van de nieuwe grondwet, omdat de grondwet hun bestaan op Cyprus erkende. De voorgestelde wijzigingen die in 1963 zouden worden aangekondigd door Makarios werden daarom ook niet hartelijk ontvangen door de Turkse Cyprioten. Zij zagen deze voorstellen als een excuus van de Griekse Cyprioten om de Turkse Cyprioten politiek te overheersen. In de jaren 1968 tot 1974 waren er onderhandelingsgesprekken tussen de Griekse en de Turkse Cyprioten.⁴⁸

De besprekingen gingen voornamelijk over de volgende kwesties: het politieke systeem (1), de macht van de staat (2), de macht van het federale systeem (3), de invulling van soevereiniteit (4), de politieke vertegenwoordiging van de Cyprioten (5) en de *guarantors* van Cyprus (6). De Griekse Cyprioten wilden een eenheidsstaat van Republiek Cyprus met een

---

⁴² N. Trimikliniotis, ‘Country report on citizenship law: Cyprus’, *EUDO Citizenship Observatory* (2015), 4.

⁴³ D. B. Barrett en G. T. Kurian e.a., *World Christian Encyclopedia* vol. I (Oxford 2001) 561.

⁴⁴ Markides, *The Rise and Fall of the Cyprus Republic* (Londen 1977) 4.

⁴⁵ Zie 1.3 ‘historische context’

⁴⁶ Markides, *The Rise and Fall of the Cyprus Republic*, 4.

⁴⁷ Trimikliniotis, ‘Country report on citizenship law: Cyprus’, 4.

⁴⁸ G. Dimari en M. Varnava, ‘1960 Cyprus Constitution: Conflicting Interpretations and their Repercussions on Future Negotiations’, *Institute of Commonwealth Studies* (Plaats zij) 2-4.

sterke centrale macht en zwakke macht van de staten. De Turkse Cyprioten streefden juist naar een bi-zonale Cyprus, waarbinnen de staten meer macht hadden dan de federale regering. Voor de Griekse Cyprioten gold dat zij één soevereiniteit wilden voor het hele grondgebied van Republiek Cyprus, terwijl de Turkse Cyprioten hamerden op twee aparte soevereiniteiten: één Turks Cypriotische en één Grieks Cypriotische. Op het gebied van politieke vertegenwoordiging, wilden de Griekse Cyprioten een ratio invoeren van 80:20, waarbij de laatste 20 procent van de politieke functies zouden worden ingevuld door de Turkse Cyprioten. Daartegenover pleitten de Turkse Cyprioten voor een ratio van 50:50. Op het terrein van defensie wilden de Griekse Cyprioten geen interventie van de Europese Unie, de Verenigde Naties en/of Turkije. De Turkse Cyprioten waren een voorstander van het Verdrag van Garantie, waarbinnen stond dat de *guarantors* (Verenigd Koninkrijk, Griekenland en Turkije) militair mochten ingrijpen bij een eventuele dreiging tegen de nationale veiligheid.⁴⁹ Turkije gebruikte dit verdrag later ook ter legitimering van hun invasie in 1974 op het eiland.⁵⁰ Terwijl de onderhandelingen tussen de Turkse en Griekse Cyprioten aan de gang waren, speelde er inmiddels een (geografische) segregatie die vooral ontstond vanaf 1964. In dat jaar greep de Verenigde Naties in bij het binnenlandse conflict en plaatste dwars door Cyprus een bufferzone.⁵¹

De situatie vanaf de onafhankelijkheid verbeterde niet veel wat betreft de relaties tussen de Griekse en Turkse Cyprioten. In de periode 1960-1974 associeerden deze volkeren zich met hun eigen *roots* in de moederlanden Griekenland en Turkije. Zowel Turkse als Griekse Cyprioten waren ervan overtuigd dat zij ieder een geschiedenis hadden die onderdeel uitmaakte van het eigen moederlandse narratief.⁵² In die zin valt er te zeggen dat er in deze periode sprake was van etnisch nationalisme. Na de Turkse invasie van 1974 was er binnen de Grieks Cypriotische gemeenschap nog weinig vertrouwen in de Griekse regering. Delen van Cyprus werden namelijk bezet door de Turken en de vraag bleef of Griekse *enosis* nog wel realiseerbaar was. Dit betekende dat het etnische nationalisme onder beide gemeenschappen, maar dan vooral onder de Griekse Cyprioten, nogal afnam. Beide kampen waren het erover eens dat de Cyprus kwestie moest worden opgelost. Vanaf 1974 was er een verandering op te merken binnen het nationale discours over Cyprus. Er ontwikkelden zich nieuwe ideeën wat betreft de definiëring van de Cypriotische identiteit. Deze ‘nieuwe’ identiteit had voortaan naast de etnische civiele eigenschappen. Zo was een persoon die was geboren in Cyprus op de eerste plaats een ‘Cyprioot’ en op de tweede plaats een ‘Turk’ of een ‘Griek’. De *New Cyprus Association* was bijvoorbeeld een beweging die een voorstander was van een dergelijke definiëring. Hoewel er nieuwe geluiden waren over de invulling van de identiteit van Cyprus, werd de *New Cyprus Association* geen succes. Vanaf 1982 kregen de Griekse Cyprioten steeds meer steun van de nieuwe linkse regering in Griekenland. De Griekse Cyprioten slaagden er

---

⁴⁹ A. Sözen en K. Özersay, ‘The Annan Plan: State succession or continuity’, *Middle Eastern Studies* Vol. 43 No. 1, 127.

⁵⁰ P. G. Polyviou, *Cyprus: Conflict and Negotiation 1960-1980* (Londen 1980), 132.

⁵¹ C. Webster & D. J. Timothy, ‘Travelling to the ‘Other Side’: the Occupied Zone and Greek Cypriot Views of Crossing the Green Line’, *Tourism Geographies: An international Journal of Tourism Space, Place and Environment* (2006) vol. 8, No. 2, 162.

⁵² N. G. Loizides ‘Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus’, *International Studies Perspectives* (2007) 8, 174-175.

daarom niet in om hun banden te verbreken.⁵³ Vanaf 2004 was er echter wel een opmerkelijke ontwikkeling te zien binnen de identiteit van de Turkse Cyprioten. De nieuwe president van de Turkse Republiek Noord-Cyprus (TRNC), Talat, corporeerde civiele elementen binnen het etnisch nationalistische discours van de TRNC. Zoals Loizides beweert in zijn artikel, was er daarmee geen sprake van *'motherland nationalism'* (etnisch Turks nationalisme) of *'island patriotism'* (civiele Cypriotisme). Er kon voortaan wel worden gesproken over Grieks Cypriotisme of Turks Cypriotisme.⁵⁴

Deze verandering binnen het nationalistische discours van Cyprus is ook op te merken binnen de Turks-Cypriotische schoolboeken. Zo zouden er in de nieuwe schoolboeken vanaf 2004 minder plaats zijn voor de etnische oorsprong of puurheid van het Turkse volk. Ook is er naar gestreefd om de schoolboeken van meer objectiviteit te voorzien. Om dat te realiseren is er in schoolboeken het 'wij versus zij' beeld weggelaten. Dat beeld zou namelijk te veel op de dader en slachtofferrol wijzen. Daarnaast blijkt dat de nieuwe schoolboeken inhoudelijk minder militaristisch of gewelddadig te zijn.⁵⁵ De traditionele Turks-Cypriotische schoolboeken begonnen namelijk vanaf de Turkse verovering van 1571. De Turkse bevolking van Cyprus stond daarin centraal tegenover de *Rumlar*, de Griekse Cyprioten. De kern in deze schoolboeken was het lijden van de Turkse Cyprioten dat werd veroorzaakt door de Griekse Cyprioten. Uiteindelijk volgde er een *happy end*, waarbij de Turken de Turks-Cypriotische bevolking zouden hebben bevrijd. De invasie uit 1974 wordt daarom in oude schoolboeken verwoord als de 'gelukkige vredesmissie'.⁵⁶ Belangrijk is uiteindelijk dat deze traditionele, essentialistische geschiedschrijving zich ontwikkelt naar een sociaal constructivistische geschiedschrijving. Geschiedenis wordt niet meer teleologisch geschreven, maar staat open voor nieuwe gebeurtenissen.⁵⁷

Naar mijn interpretatie valt er veel te zeggen wat betreft de ontwikkeling van de Cypriotische identiteit gedurende de tweede helft van de 20ste eeuw en de beginjaren van de 21ste eeuw. Het 'soort' nationalistische discours vanaf de regering van Talat wijst overduidelijk erop dat enkel 'civiel' of 'etnisch' nationalisme niet kan binnen een staat. Talat doet namelijk een poging om in een etnisch nationalistisch discours, civiele nationalistische componenten te mengen. Uit mijn bevindingen blijkt dat er in de Cypriotische casus sprake is van een vorm van *state-framed nationalism*, omdat de ontwikkeling van het nationalistische discours van Cyprus aantoont dat nationalisme altijd is gestuurd door de staat (of staten). In de periode vóór 1974 werd dit voornamelijk gedaan door de moederlanden Griekenland of Turkije, terwijl dit in de periode na 1974 ook bepaald wordt door de politieke omstandigheden op het eiland. Het gemeenschappelijke Cypriotische streven naar een verzoening van de kwestie heeft namelijk geleid tot de noodzaak dat de identiteit van Cyprus moest worden herzien.

---

⁵³ Loizides, 'Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus', 179-180.

⁵⁴ Loizides, 'Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus', 172.

⁵⁵ Y. Vural en E. Özüyanık, 'Redefining Identity in the Turkish-Cypriot School History Textbooks: A Step Towards a United Federal Cyprus', *South European Society and Politics* (2008) 149.

⁵⁶ Y. Papadakis, "Narrative, Memory and History Education in Divided Cyprus: A Comparison of Schoolbooks on the 'history of Cyprus'", *History & Memory* (2008) Vol. 20 No. 2, 137.

⁵⁷ Papadakis, 'Narrative, Memory and History Education in Divided Cyprus', 128.

Hoofdstuk 3: Discoursanalyse

In het vorige hoofdstuk is de ontwikkeling van het nationalistische discours in Cyprus beschreven. Dat discours wordt in dit slothoofdstuk concreter gemaakt middels een analyse van het Turkse discours over Cyprus. In Leerssens artikel *'Nationalism and the cultivation of culture'* vormt 'discours' een van de culturele terreinen die een gecultiveerde uiting kunnen hebben. Zo zou de gecultiveerde vorm van discours 'literatuur of tekst' zijn en de vorm van verspreiding van het discours 'herdenkingen of onderwijs'.⁵⁸ Een van de stellingen uit Leerssens artikel is: *'Nationalism begins as a cultivation of culture'*.⁵⁹ Dit betekent dat tekst of literatuur bepalend zijn voor nationalisme. Aan het einde van het vorige hoofdstuk is bijvoorbeeld gebleken dat de verandering van de schoolboeken in TRNC hebben geleid tot een andere betekenis van de nationale identiteit binnen TRNC. De ontwikkeling van een sterke etnisch nationalisme, naar een mildere vorm van etnisch nationalisme mét civiele componenten, is opmerkelijk geweest voor de identiteit van Cyprus vanaf 1974. De werkelijke uitwerking ervan was er pas vanaf 2004 aan de Turks-Cypriotische zijde. Billig zegt in zijn welbekende boek *'Banal nationalism'* het volgende over een nationale identiteit: 'To have a national identity is to possess ways of talking about nationhood'.⁶⁰ Dit zou betekenen dat in de casus Cyprus de Cypriotische identiteit is gevormd door de gesproken of geschreven teksten over de nationaliteit van Cyprus.

Om te achterhalen wat het Turkse discours is over Cyprus, wordt in dit laatste hoofdstuk aandacht besteed aan Turkse teksten die zijn geschreven over Cyprus. Dit betreffen niet 'zomaar' teksten. Billig noemt 'politieke discoursen, culturele producten en kranten' als de bronnen die spreken over de natie binnen moderne landen, zoals Frankrijk of de Verenigde Staten.⁶¹ In dit hoofdstuk is er daarom binnen de Cypriotische casus gekozen voor een aantal Turkse politieke speeches en bronnen en krantenartikelen van de Turkse kranten *Milliyet* (*Nationaliteit*) en *Hürriyet* (*Vrijheid*) over Cyprus. Eerder hebben Yumul en Özkırmılı onderzoek gedaan naar Billigs *banal nationalism* in de Turkse kranten. Zij hebben in hun methodologie de Turkse kranten *Milliyet* en *Hürriyet* bestempeld als centrum-rechtse kranten.⁶² Ook merken zij het *banal nationalism* op binnen de slogans van deze Turkse kranten. Zo is de slogan van *Milliyet*, *halk gazetesi* (De krant van het volk) en de slogan van *Hürriyet*, *Türkiye Türklerindir* (Turkije is van de Turken).⁶³ Voor de discoursanalyse is er voornamelijk gebruik gemaakt van artikelen uit deze twee kranten, omdat enkel de archieven van deze kranten toegankelijk waren. Bovendien behoren beide kranten tot de meest populaire kranten in Turkije. Het is daarom niet problematisch dat deze kranten als uitgangspunt worden gebruikt voor de Turkse discoursanalyse over Cyprus. De discoursanalyse wordt gedaan binnen de teksten die gaan over de vijf volgende gebeurtenissen: de oprichting van de onafhankelijke

⁵⁸ J. Leerssen, 'Nationalism and the cultivation of culture', *Nations and Nationalism* 20 (2014), 571.

⁵⁹ Leerssen, 'Nationalism and the cultivation of culture', 559.

⁶⁰ M. Billig, *Banal nationalism* (Londen 1995), 8.

⁶¹ Billig, *Banal nationalism*, 8.

⁶² A. Yumul en U. Özkırmılı, 'Reproducing the nation: 'banal nationalism' in the Turkish press', *Media Culture & Society* 22 (2000), 793.

⁶³ Yumul en Özkırmılı, 'Reproducing the nation: 'banal nationalism' in the Turkish press', 789.

Republiek Cyprus in 1960 (1), de Turkse invasie in Cyprus in 1974 (2), de Turkse proclamatie van onafhankelijkheid (3), de raketten crisis in Cyprus in 1998 (4) en het referendum over het Annan plan (5). Bij de analyse is er bewust gekozen voor deze vijf gebeurtenissen, omdat deze gebeurtenissen ieder een belangrijk onderdeel uitmaken van de Cypriotische geschiedenis. De data van de gebeurtenissen zijn wijdverspreid (1960-2004) en zijn daarom relevant bij een analyse over een brede periode. De deelvraag van dit laatste hoofdstuk luidt als volgt: Op welke manier is nationalisme op te merken in het Turkse discours over Cyprus?

3.1 De Republiek Cyprus in 1960

Turhan Feyzioğlu is een oud politicus uit TRNC. Hij is constitutioneel adviseur geweest van de president van TRNC. Het boek van Feyzioğlu, *'Cyprus: missed opportunities'*, is na zijn dood in 1988 gepubliceerd door de *Turkish Cypriot History Association*, die zorgde voor de geschiedenisonderzoek over de Turkse Cyprioten. Inhoudelijk sluit het werk daarom goed aan bij het politieke beeld, eisen en wensen van de Turks-Cypriotische gemeenschap. Een van de eerste hoofdstukken van zijn boek is *'Destruction of the Bi-National Partnership Republic: The First Greek Coup'*. In dat kleine hoofdstuk noemt hij de *enosis* verlangens van Makarios als de oorzaak van de vernietiging van de onafhankelijkheidsverdragen van Zurich en Londen. Makarios zou daarna zijn leger de opdracht hebben gegeven om de Turkse Cyprioten aan te vallen, zodat hij zijn 'coup' kon voltooien. Volgens Feyzioğlu zou Makarios ook hebben gehandeld volgens het geheime *Akritas* plan dat zou gaan over de aanval op de Turkse Cyprioten. Zo zouden er vanaf 1963 veel Turkse Cyprioten zijn verminkt of vermoord of dakloos zijn geworden. Daarnaast zouden er gebedsplaatsen zijn vernietigd. Feyzioğlu beschrijft de periode tussen 1963 tot 1974 als een periode waarin de Turkse Cyprioten gedwongen geïsoleerd moesten leven in enclaves. Hij ziet al deze gebeurtenissen als een 'bloedbad' dat is georganiseerd door de Griekse Cyprioten en dat in tegenstrijd is met de mensenrechten. Ook zou de terroristische Grieks-Cypriotische beweging EOKA een aandeel hebben in die gebeurtenissen en worden ondersteund door Griekenland. Naar Feyzioğlu's zeggen zou de 'vernietiging' van de partnerschapsstaat in 1963 de Turkse Cypriotische wetgevende, uitvoerende of rechtsprekende macht hebben vernietigd. Hij beschouwt 1963 dan ook als een essentieel jaar waarin de Cyprus kwestie is begonnen.⁶⁴

De krant *Milliyet* publiceerde op 16 augustus 1960, de officiële datum van de onafhankelijkheid van Republiek Cyprus, een inhoudelijk interessant stuk onder de kop *durum*, dat 'situatie' betekent. Het artikel gaat over de situatie binnen Cyprus indertijd. Het start met de zin *'Bugün güney sahillerimizden 70 km. mesafede, yeni bir devlet doğmaktadır.'*⁶⁵ Deze zin betekent letterlijk 'Vandaag is er een nieuwe staat geboren die 70 kilometer is verwijderd van onze zuidkusten'. De tekst wijst op de geografische nabijheid van Cyprus bij Turkije. Zoals ook in het vorige hoofdstuk twee is genoemd, gebruiken de Turken de korte afstand tussen Cyprus en Turkije als argument dat Cyprus zou horen bij Turkije. In hetzelfde stuk wordt Turkije tevens beschreven als de *anavatan*, de moederland van 100.000

⁶⁴ T. Feyzioğlu, *Cyprus: missed opportunities* (Nicosia 1988), 6-7.

⁶⁵ (auteur onbekend), 'Durum: Kıbrıs Cumhuriyeti', *Milliyet*, 16 augustus 1960, 1.

Turken in Cyprus.⁶⁶ Opvallend is dat de Turken in Cyprus geen Turkse Cyprioten worden genoemd, maar enkel ‘Turken’. Dit geeft aan dat de Turkse gemeenschap in Cyprus indertijd in verband werd gebracht met het moederland Turkije en nog nauwelijks werd gedefinieerd als bijvoorbeeld een Cyprioot. In het vervolg van het krantenartikel wordt de term *ırkdaşlarımız* gebruikt voor Turkse gemeenschap in Cyprus.⁶⁷ Deze term betekent letterlijk ‘rasgenoten’. Het blijkt dus dat de Turken van Turkije de Turkse gemeenschap binnen Cyprus erkennen als hun rasgenoten. Naar mijn interpretatie is deze term nauw verbonden met nationalisme, maar niet met etnisch nationalisme. Mijn interpretatie sluit tevens aan bij die van Brubaker, die ‘ras’ en ‘ethniciteit’ als twee inhoudelijk verschillende termen ziet. Deze twee begrippen zouden volgens Brubaker apart moeten worden bestudeerd in het kader van nationalisme.⁶⁸

In dezelfde krant is er nog een ander opmerkelijk krantenartikel te vinden met de titel, ‘Mehmetçik yine Kıbrıs’ta: 650 kişilik Türk Birliği 1571 yılında adayı Türklere kazandıran Lala Mustafa Paşa’nın ruhunu da şâdedecektir’.⁶⁹ De titel betekent (vrij vertaald): Mehmetçik is weer in Cyprus: de 650 Turkse soldaten zullen ervoor zorgen dat de ziel zacht zal rusten van Lala Mustafa Pasha, die in 1571 het eiland heeft veroverd voor de Turken.’ Uit de titel is te interpreteren dat de verkregen politieke en militaire bevoegdheden uit 1960 onder de Turks-Cypriotische bevolking worden ervaren als een soort ‘herovering’ van het eiland. Het lijkt er namelijk op dat de situering van de nieuwe 650 Turkse soldaten op Cyprus hebben geleid tot een zekere mate van opluchting of trots binnen de Turkse gemeenschap. Het Turkse woord *Mehmetçik* dat voorkomt in dezelfde zin, is een woord dat in Turkije vaak wordt gebruikt als een metafoor voor de Turkse soldaten. Er wordt in de titel ook expliciet verwezen naar de Osmaanse verovering van Cyprus in 1571 om (in)direct duidelijk te maken dat het eiland ooit van de Turken is geweest. Hiernaast maakt de journalist van het krantenartikel ook duidelijk dat Cyprus ooit bestemd is geweest voor de Turken. Daarvoor noemt hij in hetzelfde krantenartikel een opmerkelijk detail: volgens de hadith van profeet Mohammed zou Cyprus ooit worden veroverd door de moslims.⁷⁰ Dit detail zou kunnen worden geïnterpreteerd als een verschijnsel van historisch determinisme, omdat het volgens de Turken dus historisch is bepaald geweest dat Cyprus ooit in hun handen zou komen.

3.2 De Turkse invasie in 1974

De Turkse invasie in Cyprus werd in 1974 uitgevoerd in opdracht van de Turkse minister president Bülent Ecevit. De invasie was volgens de Turkse gemeenschap een reactie op de Grieks-Cypriotische militaire coup die door Nikos Sampson werd gepleegd tegen de Grieks-Cypriotische leider Makarios.⁷¹ In de ochtend van 20 juli 1974 heeft Ecevit een speech gehouden over de Turkse invasie van diezelfde dag. De speech is kort en eindigt op de

⁶⁶ (auteur onbekend), ‘Durum: Kıbrıs Cumhuriyeti’, *Milliyet*, 1.

⁶⁷ *Ibidem*, 1.

⁶⁸ R. Brubaker, ‘Ethnicity, Race and Nationalism’, *Annual Review of Sociology* 35:21 (2009), 25.

⁶⁹ F. Demirtaş, ‘Mehmetçik yine Kıbrıs’ta: 650 kişilik Türk Birliği, 1571 yılında adayı Türklere kazandıran Lala Mustafa Paşa’nın ruhunu da şâdedecektir’, *Milliyet*, 16 augustus 1960, 3.

⁷⁰ Demirtaş, ‘Mehmetçik yine Kıbrıs’ta’, *Milliyet*, 3.

⁷¹ O. P. Richmond, ‘Ethno-nationalism, sovereignty and negotiating positions in the Cyprus conflict: Ethno-nationalism, Sovereignty and Negotiating Positions in the Cyprus Conflict: Obstacles to a Settlement’, *Middle Eastern Studies* 35:3, 51-52.

volgende manier: ‘Allahın milletimizi ve bütün insanlığı felaketlerden korumasını dilerim’.⁷² Ecevit zegt daarmee: ‘Ik hoop dat God onze gemeenschap en de gehele mensheid van rampen zal beschermen’. Hetgeen mij is opgevallen, is dat religie in deze Turks nationale context een belangrijke rol speelt. Deze religieuze uitspraak geeft namelijk het ‘startsein’ voor de invasie. De invasie die uiteindelijk het Turks nationalistische *taksim* ideaal zou kunnen verwezenlijken. Religieuze motieven kunnen dus degelijk een rol spelen bij de Turkse nationalisten. In het boek van Benedict Anderson *Imagined Communities* is er een dergelijk verband beschreven tussen religie en nationalisme. Anderson noemt het concept ‘nationalisme’ zelfs eerder een ‘religie’ dan een ‘ideologie’.⁷³ Anderson spreekt in zijn boek namelijk over ‘religieuze gemeenschappen’ die onderling verbonden zijn middels de Arabische taal die staat in het eigen heilige boek van de moslims, de koran. Deze religieuze gemeenschappen passen volgens Anderson alsnog in zijn definitie van *imagined communities*, maar vormen geen moderne naties.⁷⁴

In de Turkse krant *Hürriyet* is er op de dag van invasie de bovengenoemde slotzin van de speech van Ecevit groot weergegeven boven de hoofdkop op pagina één. Ook is de gehele speech te lezen rechtsboven deze pagina. Dit geeft aan dat de speech een grote indruk heeft achtergelaten op de Turkse bevolking. Er is een hele grote kop met de tekst: ‘Mehmetçik Kıbrıs’ta: Türk paraşütçüleri yeşil adaya iniyor’.⁷⁵ Dit betekent: ‘de Turkse soldaat is in Cyprus: Turkse parachutespringers landen op het groene eiland’. Daaronder is een foto weergegeven van een parachutespringer.⁷⁶ Deze foto geeft het idee dat de Turkse soldaten uit zijn op een bevrijdings- of reddingsmissie. Nog groter dan de foto van parachutespringer, is echter rechtsonder de foto van een Turkse soldaat met op de achtergrond een wapperende Turkse vlag die boven de Cypriotische vlag staat.⁷⁷ De foto met de Turkse soldaat en de twee vlaggen is dé illustratie van Billigs *flag waving*.⁷⁸ Naar mijn mening is de wapperende Turkse vlag namelijk bewust achter en boven de Cypriotische vlag geplaatst bij de trotse Turkse soldaat. De illustratie met nationalistische inhoud toont een heldendaad van de Turkse *Mehmetçik*, die volgens de Turken Cyprus was binnengevallen om de Turks-Cypriotische gemeenschap te beschermen en te bevrijden van de Grieks-Cypriotische coup.⁷⁹ De nationalistische lading van deze illustratie

⁷² A. Küçük, ‘40 soruda 40’ncı yılında Kıbrıs Harekâtı ve sonrası’ (versie 20 juli 2014) <http://t24.com.tr/haber/40-soruda-40nci-yilinda-kibris-harekati-ve-sonrasi,264948> (6 juni 2015).

⁷³ B. Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Londen 2006 (1983)) 5.

⁷⁴ Anderson, *Imagined Communities*, 12-13.

⁷⁵ (auteur onbekend), ‘Mehmetçik Kıbrıs’ta: Türk paraşütçüleri yeşil adaya iniyor’, *Hürriyet*, 20 juli 1974, 1.

⁷⁶ Afbeelding van de parachutespringer op de website: <http://www.haberzoom.com/1973-1975-yillari-arasi-gazete-mansetleri-19s.htm>, *Hürriyet*, 20 juli 1974, 1.

⁷⁷ Afbeelding van de Turkse soldaat: <http://www.haberzoom.com/1973-1975-yillari-arasi-gazete-mansetleri-19s.htm>, *Hürriyet*, 20 juli 1974, 1.

⁷⁸ Billig, *Banal nationalism*, 8.

⁷⁹ Hetzelfde idee of gevoel van een ‘Turkse heldendaad in Cyprus’ is ook te vinden op de eerste pagina’s van de Turkse kranten *Türkiye*, *Günaydın* en *Milliyet* van 20 juli 1974. De krant *Türkiye* heeft groot ‘Lefkose’yi bombaladık’: ‘We hebben Nicosia gebombardeerd’ geschreven. Op de eerste pagina van *Günaydın* staat ‘Kıbrıs’ta sınırlarımızı Mehmetçik çiziyor’: ‘In Cyprus bepaalt de Turkse soldaat onze grens’. *Milliyet* schrijft ‘Çıkartma gemilerimiz Akdeniz’e açıldı’: ‘Onze boten varen over de Middellandse Zee’.

Bronnen: (auteur onbekend), ‘Lefkose’yi bombaladık, *Türkiye*, 20 juli 1974, 1.

wordt nog eens versterkt door de Turkse leus die eronder staat: 'Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır. Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır'.⁸⁰ Deze leus betekent: 'hetgeen wat de vlag een vlag maakt, is het bloed erop. Grond (of territorium) is een natie als men ervoor sterft'. In deze leus komt dus duidelijk naar voren dat de bereidheid tot het brengen van offers centraal staat binnen een natie. Hoewel het sterven voor de vaderland etnisch nationalistische connotaties met zich meebrengt, wordt er in het boek van Renan precies dezelfde definitie gegeven van 'natie' zoals deze terug te vinden is in de Turkse leus.⁸¹ In dat opzichte is weer te zien dat de scheiding in verschillende nationalisme, zoals etnisch versus civiel nationalisme niet altijd in de praktijk gebruikt kunnen worden.

3.3 De Turks-Cypriotische proclamatie van onafhankelijkheid

Twee dagen later na de Turkse proclamatie van onafhankelijkheid, geeft de Turks-Cypriotische leider Denktaş een speech. Denktaş geeft in die speech aan dat TRNC nog een onderdeel uitmaakt van het eiland Cyprus, als er onderhandeld kan worden over een bi-zonale federale oplossing. Volgens Denktaş zal in het andere geval de TRNC gescheiden en soeverein blijven. Hij spreekt met de termen 'wij' en 'zij' en benadrukt dat 'zij', ofwel de Griekse-Cypriotische politici 'rovers' zijn van zijn rechten.⁸²

Op de voorpagina van *Milliyet*, wordt er op de dag van proclamatie (16 november 1983) in grote letters de stichting van TRNC gevierd. Ook is er op dezelfde pagina een verdeelde kaart te zien van Cyprus, waarbij er op het noordelijke gedeelte 'Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti' is geschreven en de zuidelijke gedeelte is leeg gelaten.⁸³ Interessant is het krantenartikel van de bekende Turkse journalist Mehmet Barlas. Barlas doet in zijn artikel namelijk een poging tot de rechtvaardiging van de Turks-Cypriotische proclamatie van onafhankelijkheid. Hij maakt daarbij een hele opsomming van gebeurtenissen die uiteindelijk (bijna logischerwijs) zouden hebben geleid tot deze proclamatie. Barlas zegt bijvoorbeeld dat de *rumlar* en *yunanlar*, de Griekse Cyprioten en de Grieken, de Turks-Cypriotische onafhankelijkheid te danken hebben aan hun zelf. Hij noemt de Grieks-Cypriotische *enosis* eisen, de overtreding van de drie verdragen uit 1959-1960, de militaire staatsgreep van Nikos Sampson en de 'pan-hellenistische dromen' van de Griekse president Papandreu, als voornaamste redenen voor de uiteindelijke Turks-Cypriotische onafhankelijkheid. Ook vergelijkt hij de Turks-Cypriotische proclamatie van onafhankelijkheid met de blanke proclamatie van onafhankelijkheid in Rhodesië. Barlas stelt daarbij echter dat de proclamatie in Rhodesië was om de zwarte bevolking te onderdrukken, terwijl de proclamatie in Cyprus is 'om het volk te beschermen'.⁸⁴ Naar mijn mening maakt Barlas deze vergelijking om een boodschap

(auteur onbekend), 'Kıbrıs'ta sınırlarımızı Mehmetçik çiziyor', *Günaydın*, 20 juli 1974, 1.

(auteur onbekend), 'Çıkartma gemilerimiz Akdeniz'e açıldı', 20 juli 1974, 1.

⁸⁰ (auteur onbekend), 'Mehmetçik Kıbrıs'ta', *Hürriyet*, 1.

⁸¹ Renan, *Wat is een natie?*, 101.

⁸² M. Moran (ed.), *Rauf Denktaş at the United Nations: Speeches on Cyprus* (Huntingdon 1997), 193.

⁸³ *Milliyet*, 16 november 1983, 1.

⁸⁴ M. Barlas, 'Bugün: Yeni bir Türk devleti', *Milliyet*, 16 november 1983, 1.

In de krant *Tercüman* (16 november 1983) worden dezelfde redenen genoemd ter rechtvaardiging van de onafhankelijkheidsproclamatie. Tevens wordt daar de term 'bizans

door te geven. Middels deze vergelijking wil hij namelijk duidelijk maken dat de Turkse Cyprioten aan de 'juiste' kant staan van het conflict. Hij blijkt er namelijk van overtuigd te zijn dat de Turks-Cypriotische gemeenschap de onderdrukte partij is, aangezien deze 'beschermd' dient te worden.

Een ander interessant detail is een aantal pagina's later te vinden in dezelfde krant van *Milliyet*, waarin een heel pagina is gewijd aan de achtergrond van de onafhankelijkheid. Op die pagina is er een foto weergegeven van een schaapsherder met de volgende tekst ernaast (vertaald uit het Turks): 'De heilige strijders hebben jarenlang de wapens niet losgelaten, zelfs niet toen zij bezig waren met hun dagelijkse bezigheden'.⁸⁵ Persoonlijk doet deze foto en tekst mij denken aan de stereotype van een Turk uit Anatolië, die over het algemeen wordt getypeerd als een hardwerkende patriotistische herder of boer. Mijn interpretatie wordt ondersteund door de term *peasantism*, waar Karaömerlioğlu het volgende over zegt:

'In a nutshell, the ideology of peasantism denied class-based ideologies; aspired to a static, undifferentiated society; attempted to find a mass base for nationalism in a predominantly agrarian country while preempting grass-roots movements [...]'⁸⁶

Uit het citaat van Karaömerlioğlu is het verband op te merken tussen *peasantism* en nationalisme. Doordat de ideologische term *peasantism* geen klassenverschillen met zich zou meebrengen, zou deze ideologie als inclusieverend kunnen worden gekenmerkt. Dit betekent dat de ideologie een goede voedingsbodem is voor nationalisme, omdat er geen groepen worden uitgesloten.⁸⁷

3.4 De rakettencrisis op Cyprus 1997-1998

De raketten die zouden worden geplaatst in de Griekse-Cypriotische zone hebben geleid tot een zekere ophef binnen de Turkse gemeenschap. Yumul en Özkırmlı beschrijven in hun artikel dat de door de Russen aangeleverde raketten binnen de Turkse gemeenschap werden beschouwd als 'een bedreiging voor de nationale veiligheid'.⁸⁸ Zo staat er in *Hürriyet* de krantenkop 'Yunanistan'dan savaş tehdidi', ofwel 'oorlogsdreiging vanuit de Grieken'.⁸⁹ Binnen de krant *Milliyet* is de krantenkop 'Gerekirse Vururuz' overduidelijk.⁹⁰ De uitspraak is gedaan door de voormalige vrouwelijke Turkse presidente Tansu Çiller en betekent 'indien het nodig

---

oyunu' genoemd, die 'Byzantijns spel' betekent en in volksmond vaak wordt gebruikt om een sluw of slim spel aan te duiden. Dezelfde term kwam eerder voor in de krant *Milliyet*.
Bronnen: A.A., 'Yunanistan'ın 650 subayını değiştirme teklifini reddettik', *Milliyet*, 20 juli 1974, 1. (auteur onbekend), 'Mehmetçik'in açtığı yoldan bağımsızlığa ulaşılar', *Tercüman*, 20 juli 1974, 1.

⁸⁵ Afbeelding met bijschrift uit: 'Bağımsız Kıbrıs Türk devletine nasıl gelindi', *Milliyet*, 16 november 1983, 11.

⁸⁶ A. Karaömerlioğlu, 'The Peasants in Early Turkish Literature', *East European Quarterly* XXXVI 2 (2002), 127.

⁸⁷ Karaömerlioğlu, 'The Peasants in Early Turkish Literature', 127.

⁸⁸ Yumul en Özkırmlı, 'Reproducing the nation: 'banal nationalism' in the Turkish press', 794.

⁸⁹ H. Alkan, 'Yunanistan'dan savaş tehdidi' (versie 5 september 1997).

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=-262892> (7 juni 2015).

⁹⁰ (auteur onbekend, 'vanuit Ankara'), 'Gerekirse vururuz', *Milliyet*, 11 januari 1997, 1.

is, vallen we aan'. Ook is er te lezen 'Ankara gereğini yapacak' en 'ya konmayacak, ya konmayacak': 'Ankara zal het nodige doen' en 'of ze (de raketten) worden niet geplaatst of ze worden niet geplaatst'.⁹¹ Deze teksten wijzen op een bepaalde mate vastberadenheid vanuit Ankara, die tevens wordt ondersteund met de dreiging van Denktaş. Denktaş dreigt om de Turks-Cypriotische grens door te trekken tot aan Maraş.⁹² Opvallend is dat er op dezelfde pagina met alle diplomatieke nieuws, een krantenbericht te vinden is over een verfilming van een documentaire. De documentaire gaat over de vriendschap tussen de Turkse en Griekse Cyprioten.⁹³ Het blijkt dat er dus naast alle felle diplomatieke onderhandelingen tussen de twee gemeenschappen ook verzoeningspogingen zijn.

3.5 Het referendum over het VN-Annan plan

Binnen de Turkse nieuwsgeving over de uitslagen van het referendum blijkt dat de Turkse Cyprioten, de Griekse Cyprioten beschouwen als de partij die niet meewerkt voor de oplossing. De uitkomst van het referendum over het VN-Annan plan, dat een mogelijke oplossing is voor de kwestie, wijst namelijk op een percentage van 65% onder de Turkse Cyprioten die 'voor' het plan hebben gestemd, tegenover 76% stemmen 'tegen' onder de Griekse Cyprioten. De uitkomst wordt op deze manier groot gepresenteerd op de voorpagina van *Milliyet* met de tekst 'dünya gördü' of 'de wereld heeft het gezien (was getuige)'.⁹⁴ Op dezelfde pagina is een grote foto te zien van een meisje dat zit op een schommel. Daaronder staat de tekst 'geleceğinde yine ayrılık var küçüğüm': 'er is weer afscheid in je toekomst'.⁹⁵ In dezelfde tekst onder die kop wordt gezegd dat het meisje woont in de *Green Line* zone. De tekst gaat verder met:

'Terwijl zij vandaag aan het schommelen was, zijn de ouderen voor haar toekomst naar de stembus gegaan. Door de negatieve houding van de Griekse Cyprioten is de oplossing echter verlengd naar een ander lente'.⁹⁶

Het hierboven vertaalde citaat geeft de indruk dat de Turkse gemeenschap is teleurgesteld in de andere Grieks-Cypriotische groep. Het 'onschuldige' kind op de foto wordt op een ideologische manier ingezet om de Griekse Cyprioten erop te wijzen dat zij het verpest hebben voor de volgende komende Cypriotische generaties. Hetzelfde beeld komt voor in het krantenartikel van *Hürriyet*, waarin er staat dat 'de Turken alles hebben gedaan wat van hen verwacht werd'.⁹⁷ Terwijl een groot gedeelte van de Turks-Cypriotische gemeenschap 'voor' stemde, was hun politieke leider Denktaş tegen het plan. Het bericht dat verscheen in *Milliyet*, ging over een mogelijke ontslag van de rechtse leider Denktaş.⁹⁸

⁹¹ (auteur onbekend, 'vanuit Ankara'), 'Ankara gereğini yapacak', *Milliyet*, 11 januari 1997, 19.

⁹² A. Cemal, 'Denktaş'ın Maraş resti', *Milliyet*, 11 januari 1997, 19.

⁹³ (auteur onbekend), 'Ada'da bir avuç dostluk' ('een handje vriendschap op het eiland'), *Milliyet*, 11 januari 1997, 19.

⁹⁴ (auteur onbekend), 'Dünya gördü', *Milliyet*, 25 april 2004, 1.

⁹⁵ Foto van AFP, *Milliyet*, 25 april 2004, 1. Onderschrift: *Milliyet*, 25 april 2004, 1.

⁹⁶ (auteur onbekend), 'Geleceğinde yine ayrılık var küçüğüm', *Milliyet*, 25 april 2004, 1.

⁹⁷ (auteur onbekend), 'Hükümet: 'Çözümüzsüzüğün kaynağı Rum Tarafıdır' (versie 26 april 2004), <http://hurasiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=220806> (7 juni 2015).

⁹⁸ F. Bila, 'Denktaş: istifa etmem gerekmez', *Milliyet*, 25 april 2004, 18.

Conclusie

Uit de voorgaande hoofdstukken is gebleken dat de nationale identiteit van Cyprus in de loop van de geschiedenis steeds weer een andere invulling heeft gehad. Het eilandje Cyprus heeft in zijn geschiedenis vele beschavingen gezien. De Byzantijnse en de Osmaanse beschavingen zijn echter de meest bepalende beschavingen geweest voor de culturele identiteit. De Griekse Cyprioten beschouwen de Byzantijnen als hun territoriale voorouders, terwijl de Turkse Cyprioten de Osmanen erkennen als hun voorouders in Cyprus. Beide volkeren in Cyprus hebben hun eigen narratief als het gaat om de etnische oorsprong van het eiland. Beide gemeenschappen gebruiken hun eigen narratief bij de definiëring van de identiteit van Cyprus.

Binnen de eerste helft van de 20ste-eeuwse Cypriotische geschiedenis hebben de Britten het voor het zeggen gehad op het eiland. Na de Tweede Oorlog was er anti-koloniaal verzet onder de bevolking. Concepten zoals het Griekse *enosis* en het Turkse *taksim* bepaalden het nationalistische discours binnen Cyprus. De onafhankelijkheid in 1960 scheen de oplossing te zijn voor de binnenlandse onrust. De Turkse gemeenschap was tevreden over de uitkomst van deze verdragen. Zij kregen namelijk op een bijna gelijke ratio politieke en militaire bevoegdheden. De aankondigingen van de grondwetswijzigingen in 1963 van de Grieks-Cypriotische staatshoofd Makarios, zorgde voor afkeer tegen het Grieks-Cypriotische gezag onder de Turks-Cypriotische zijde. De Turkse gemeenschap verweet de Griekse-Cyprioten voor het niet na komen van de bi-communale afspraken die zij hadden gemaakt in 1959 en 1960. Etnische conflicten begonnen onder de Turkse en de Griekse Cyprioten. Er volgden politieke onderhandelingen in de jaren '68-'74, die uiteindelijk niet succesvol waren. De Turkse Cyprioten wilden liever een federatie, terwijl de Griekse Cyprioten een eenheidsstaat wilden. De onderhandelingen stonden tijdelijk stil met de Turkse invasie in het noorden van Cyprus, waarmee grote delen van noord-Cyprus werden bezet door de Turken. De jaren 1960-1974 kenmerken zich daarom veelal met etnische conflicten, die op hun beurt werden versterkt door het etnisch nationalistische discours onder de beide groepen Cyprioten. De Turkse invasie uit 1974 wordt door de Turkse gemeenschap erkend als een bevrijdingsmissie. De Turken en de Turkse Cyprioten waren er namelijk van overtuigd dat *Mehmetçik* hen had bevrijd van de *enosis* verlangens van Grieks-Cypriotische politieke leiders.

Aan de andere kant werden er vanaf 1974 pogingen gedaan om Cypriotisme, een soort civiel nationalisme te steunen onder de bevolking. Initiatieven zoals de *New History Association* werden genomen, om tot verzoening te komen binnen het conflict. Het feit dat beide partijen na de verdeling van het eiland in 1974 bereid waren om tot een oplossing te komen, veranderde het nationalistische discours. Deze ontwikkeling naar een mildere etnisch nationalistische discours (mét civiele componenten) zou door de *hardliner* rechtse Rauf Denktaş en de politici in Ankara echter tegengewerkt worden. De proclamatie van onafhankelijkheid in 1983 door Denktaş maakte dat de Turkse Republiek Noord Cyprus formeel ook gescheiden werd. Binnen de Turkse gemeenschap werd deze proclamatie als rechtvaardig ervaren. Er waren nog regelmatig spanningen onder beide gemeenschappen in Cyprus. De raketten crisis in 1997-1998 was een van die momenten waarbij de spanningen opliepen. De Turkse gemeenschap dreigde zelfs met een oorlog. Aan de andere kant heeft het referendum over het VN-Annan Plan weer laten zien dat de Turks-Cypriotische gemeenschap bereid is om tot een oplossing te komen

binnen de Cyprus kwestie, terwijl hun leider Denktaş daar liever niets over wilde horen. De Turkse gemeenschap was ervan overtuigd dat zij aan de juiste kant stonden binnen het conflict. De onderzoeksvraag van dit essay was: Wat was het Turkse discours over Cyprus vanaf de Tweede Wereldoorlog tot 2004? Op deze vraag is nu het volgende antwoord te geven: Het anti-koloniale nationalistische klimaat vanaf de Tweede Wereldoorlog, heeft zich vanaf de onafhankelijkheid in 1960 ontwikkeld tot een etnisch nationalistisch klimaat, dat in de loop van de jaren '70 verzacht wordt door de vraag om verzoening binnen het conflict. Dit verzachte klimaat heeft zijn uitwerkingen bij de Turks-Cypriotische zijde verder gehad bij de uitkomsten van het referendum over het VN-Annan plan.

Literatuurlijst

- Anderson, B., *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (Londen 2006 (1983)).
- Barrett, D. B. en Kurian, G. T., e.a., *World Christian Encyclopedia* vol. I (Oxford 2001) 561.
- Bilge, Ö., 'KKTC'de yeni cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı oldu' (versie 26 april 2015) <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28844959.asp> (30 april 2015).
- Brubaker, R., 'Ethnicity, Race and Nationalism', *Annual Review of Sociology* 35:21 (2009), 21-42.
- Brubaker, R., 'The Manichean myth. Rethinking the distinction between 'civic' and 'ethnic' nationalism', in: H. Kriesi e.a. (ed.), *Nation and national identity. The European experience in perspective* (Chur en Zürich) 55-71.
- Bryant, R., 'An Ironic Result in Cyprus' (versie 12 mei 2004), <http://www.merip.org/mero/mero051204> (9 juni 2015).
- Dietzel, I en Makrides, V. N., 'Ethno-Religious Coexistence and Plurality in Cyprus under British Rule (1878 - 1960)', *Social Compass* (2009) vol. 56 no. 1, 69-83.
- Dimari, G., en Varnava, M., '1960 Cyprus Constitution: Conflicting Interpretations and their Repercussions on Future Negotiations', *Institute of Commonwealth Studies* (Plaats zj) 1-8.
- Doob, L. W., 'Cypriot Patriotism and Nationalism', *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 30 No. 2 (1986), 383-396.
- Feyzioğlu, T., *Cyprus: missed opportunities* (Nicosia 1988).
- Fichte J. G., *Addresses to the German Nation*, G. Mooie (vert. en ed.) (Cambridge 2008).
- Gellner, E., *Nations and Nationalism* (Oxford 1983).
- Hill, G., F., *A history of Cyprus, vol. 1-4: I To the conquest by Richard Lion Heart. II The Frankish period 1192-1432 III The Frankish period 1432-1571 IV The Ottoman province. The British kolony 1571 - 1948* (Cambridge 194-1952).
- Hill, G., *A History of Cyprus, vol. IV* (Cambridge 1952).
- Hoffmeister, F., *Legal Aspects of the Cyprus Problem: Annan Plan and EU Accession* (Leiden 2006).
- Karaömerlioğlu, A., 'The Peasants in Early Turkish Literature', *East European Quarterly XXXVI* 2 (2002), 127-153.
- Kohn, H., *The idea of nationalism. A study in its origins and background* (New York 1945) 4.
- Küçük A., '40 soruda 40'nci yılda Kıbrıs Harekâtı ve sonrası' (versie 20 juli 2014) <http://t24.com.tr/haber/40-soruda-40nci-yilinda-kibris-harekati-ve-sonrasi,264948> (6 juni 2015).
- Meinecke, F., *Weltbürgertum und Nationalstaat: Studien zur Genesis des Deutschen Nationalstaates* (München en Berlijn 1919).

- Leerssen, J., 'Nationalism and the cultivation of culture', *Nations and Nationalism* 20 (2014), 559-578.
- Loizides, N. G., 'Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus', *International Studies Perspectives* (2007) 8, 172-189.
- Markides, K. C., *The Rise and Fall of the Cyprus Republic* (Londen 1977).
- Morag, N., 'Cyprus and the Clash of Greek and Turkish Nationalisms', *Nationalism and Ethnic Politics* (2004) 10:4, 595-624.
- Moran, M. (ed.), *Rauf Denktaş at the United Nations: Speeches on Cyprus* (Huntingdon 1997).
- Nevzat, A., *Nationalism amongst the Turks of Cyprus: the first wave* (Oulu 2005).
- Osiewicz, P., 'Turkey and Its Position on the Cyprus Question Since 1974', *Rocznik Integracji Europejskiej* vol. 7 nr. 13 (2013) p. 118.
- Papadakis, Y., "Narrative, Memory and History Education in Divided Cyprus: A Comparison of Schoolbooks on the 'history of Cyprus'", *History & Memory* (2008) Vol. 20 No. 2, 128-148.
- Polyviou, P.G., *Cyprus: Conflict and Negotiation 1960-1980* (Londen 1980).
- Richmond, O.P., 'Ethno-nationalism, sovereignty and negotiating positions in the Cyprus conflict: Ethno-nationalism, Sovereignty and Negotiating Positions in the Cyprus Conflict: Obstacles to a Settlement', *Middle Eastern Studies* Vol. 35 No.3, 42-63.
- Richmond, O.P., *Mediating in Cyprus: The Cypriot Communities and the United Nations* (Oxon 1998).
- Renan, E., *Wat is een natie?*, C. Huijsen en G. Waling (vert. en ed.) (Amsterdam 2013).
- Richter, H. A., *A Concise History of Modern Cyprus 1878-2009* (Ruhpolding 2010).
- Sözen, A., en Özersay, K., 'The Annan Plan: State succession or continuity', *Middle Eastern Studies* Vol. 43 No. 1, 125-141.
- Thiesse, A.-M., 'National identities. A transnational paradigm', in: A. Dieckhoff en C. Jaffrelot (ed.), *Revisiting Nationalism, Theories and Processes* (Parijs 2005), 122-141.
- Trimikliniotis, N., 'Country report on citizenship law: Cyprus', *EUDO Citizenship Observatory* (2015), 1-39.
- Vally, L., (ed.), *When Greeks and Turks meet: Interdisciplinary Perspectives on the Relationship Since 1923* (Londen 2014).
- Vural, Y. en Özüyanık, E., 'Redefining Identity in the Turkish-Cypriot School History Textbooks: A Step Towards a United Federal Cyprus', *South European Society and Politics* (2008) 133-154.
- Webster, C., en Timothy D., J., 'Travelling to the 'Other Side': the Occupied Zone and Greek Cypriot Views of Crossing the Green Line', *Tourism Geographies: An international Journal of Tourism Space, Place and Environment* (2006) vol. 8. No. 2, 162-181.

Yumul, A., en Özkırmlı, U., 'Reproducing the nation: 'banal nationalism' in the Turkish press', *Media Culture & Society* 22 (2000), 787-804.

Presidency of the Republic of Cyprus, 'The Constitution of the Republic Cyprus' [http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf), (17 mei 2015).

Ministry Foreign Affairs Turkey, 'Lausanne Peace Treaty', http://www.mfa.gov.tr/lausanne-peace-treaty-part-i_-_political-clauses.en.mfa (17 mei 2015).

'Cyprus Convention' (versie 1878) http://www.kyrenia.com/Documents/items/cyprus_convention_1878.htm , (4 juni 2015).

Krantenartikelen (op chronologische volgorde)

Demirtaş, F., 'Mehmetçik yine Kıbrıs'ta: 650 kişilik Türk Birliği, 1571 yılında adayı Türklere kazandıran Lala Mustafa Paşa'nın ruhunu da şadedecektir', *Milliyet*, 16 augustus 1960.

(auteur onbekend), 'Mehmetçik Kıbrıs'ta: Türk paraşütçüleri yeşil adaya iniyor', *Hürriyet*, 20 juli 1974.

(auteur onbekend), 'Durum: Kıbrıs Cumhuriyeti', *Milliyet*, 16 augustus 1960.

(auteur onbekend), 'Lefkose'yi bombaladık', *Türkiye*, 20 juli 1974.

(auteur onbekend), 'Kıbrıs'ta sınırlarımızı Mehmetçik çiziyor', *Günaydın*, 20 juli 1974.

(auteur onbekend), 'Çıkartma gemilerimiz Akdeniz'e açıldı', 20 juli 1974.

A.A., 'Yunanistan'ın 650 subayını değiştirme teklifini reddettik', *Milliyet*, 20 juli 1974.

(auteur onbekend), 'Mehmetçik'in açtığı yoldan bağımsızlığa ulaştılar', *Tercüman*, 20 juli 1974.

Barlas, M., 'Bugün: Yeni bir Türk devleti', *Milliyet*, 16 november 1983.

Afbeelding van de parachutespringer op de website: <http://www.haberzoom.com/1973-1975-yillari-arasi-gazete-mansetleri-19s.htm>, *Hürriyet*, 20 juli 1974, 1.

Afbeelding van de Turkse soldaat: <http://www.haberzoom.com/1973-1975-yillari-arasi-gazete-mansetleri-19s.htm> , *Hürriyet*, 20 juli 1974, 1.

Afbeelding met bijschrift uit: 'Bağımsız Kıbrıs Türk devletine nasıl gelindi', *Milliyet*, 16 november 1983, 11.

(auteur onbekend, 'vanuit Ankara'), 'Gerekirse vururuz', *Milliyet*, 11 januari 1997.

(auteur onbekend, 'vanuit Ankara'), 'Ankara gereğini yapacak', *Milliyet*, 11 januari 1997.

(auteur onbekend), 'Ada'da bir avuç dostluk' ('een handje vriendschap op het eiland'), *Milliyet*, 11 januari 1997.

Cemal, A., 'Denktaş'ın Maraş resti', *Milliyet*, 11 januari 1997.

(auteur onbekend), 'Dünya gördü', *Milliyet*, 25 april 2004.

(auteur onbekend), 'Geleceğinde yine ayrılık var küçüğüm', *Milliyet*, 25 april 2004.

(auteur onbekend), 'Hükümet: 'Çözumsuzlüğün kaynağı Rum Tarafıdır' (versie 26 april 2004), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=220806> (7 juni 2015).

Bila, F., 'Denktaş: istifa etmem gerekmez', *Milliyet*, 25 april 2004.